

MESAJUL CRISTOLOGIC AL EPISTOLEI SF. APOSTOL PAUL CĂTRE COLOSENI

Sorin MARȚIAN*

ABSTRACT. *The Christological Message of the Epistle of St. Paul to the Colossians.*
The focus of interest presented in this article explores a deep comprehension of the circumstances in which the epistle of St. Paul to the Colossians was written. The Christological message captured in the hymn of chapter 1 is a key aspect which is conceived as a response given by the Apostle to the Colossians who were going at that time through a spiritual crisis. Hence, the Pauline epistle outlines a vast Christian theology, even though it consists of only four chapters long. Considering that not only the advice offered by St. Paul in regards to the moral register, but also the warnings sent to the Colossians about community life are still very relevant in the 21st century, this article aims to analyze them closely.

Keywords: Colossians, epistle, Christology, Christological hymn, icon, Christ-Wisdom, Church, Baptism, Law, morals, Christian virtues

Cuvinte-cheie: coloseni, epistolă, cristologie, imn cristologic, icoană, Cristos-Înțelepciunea, Biserică, Botez, Lege, morală, virtuți creștine

Introducere

Epistola Sf. Apostol Paul către coloseni iese în evidență printr-o perspectivă cristologică specifică, punând în lumină raportul dintre opera mântuitoare a lui

---

* Conf. univ. dr., Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Teologie Greco-Catolică, Departamentul Cluj-Napoca, e-mail: msorin13@yahoo.fr .

Cristos și creația întreagă (Col 1, 13-23)¹. Dat fiind faptul că este redactată într-o perioadă de criză spirituală (criza de la Colose), vom putea înțelege mesajul ei plecând de la observarea evenimentelor care au avut loc în comunitatea creștină de la mijlocul secolului I. Fără îndoială, sfaturile date de Apostol în registrul moral, atenționările trimise colosenilor în privința vieții comunitare sunt foarte actuale și acum, în secolul XXI, drept pentru care prezentul articol își propune să le aducă în discuție.

Împrejurările redactării epistolei

În general, pentru a avea o idee clară despre gândirea paulină, trebuie să facem efortul de a o replasa în atmosfera epocii, ținând seama de condițiile politice, sociale și religioase care și-au lăsat amprenta asupra ei. Redactarea epistolei despre care vorbim are legătură cu ceea ce s-a întâmplat la Colose, o mică localitate din Frigia, situată la 200 km est de orașul Efes, nu departe de Laodiceea. Comunitatea creștină de aici a fost înființată de un discipol al Sf. Paul, de loc din Colose, Epafra (Col 1, 7; 4, 12; Fm 23). Membrii comunității erau de origine păgână (Col 1, 21.27; 2, 13). Cum orașele din teritoriul Frigiei adăposteau mulți evrei, aceștia căutau să se opună dezvoltării creștinismului². Propaganda lor a provocat, din câte se pare, o criză la Colose, aici răspândindu-se câteva idei eronate care amenințau credința comunității. Aflând de această propagandă, Apostolul îl va trimite pe Tihic la Colose, cu o scrisoare care să trateze problema apărută aici (Col 4, 7).

Nu știm foarte exact care sunt ideile eronate ce s-au răspândit printre creștinii coloseni, iar diferitele ipoteze lansate (fie influențe dinspre teme teologice ale comunității de la Qumran, fie influențe dinspre cultele orientale păgâne, fie chiar idei prognostice) nu clarifică această formă de erezie. Se prea poate să fie vorba despre speculații religioase (Col 2, 8), doctrine și prescripții (Col 2, 22) de tot felul care pretindeau să-i conducă pe coloseni mult mai departe pe drumul credinței, promițându-

¹ Abrevierile biblice trimit la textul românesc al Sf. Scripturi: *Biblia* (traducere, introduceri și note de A. Bulai, E. Patrașcu), Iași 2013. Pentru consultarea textului grec al Noului Testament vezi ediția *The Greek New Testament* (Fourth Revised Edition edited by B. Aland, K. Aland, J. Karavidopoulos, C. M. Martini, B. M. Metzger), Stuttgart 2005.

² Aceste tensiuni anunță o ruptură ce se va manifesta clar după anul 64 al secolului I, când dinspre mediul saduceilor au venit semnale către autoritățile romane indicând faptul că „secta creștină” nu e iudaică. Din acest moment, creștinismul a încetat să mai fie în ochii Romei o *religio licita*. Vezi H. Cazelles, *Naissance de l'Eglise, secte juive rejetée?*, Paris 1968, 108.

le cunoașterea misterelor de nepătruns (probabil un soi de magie?). Regăsim aici trăsături ale Evangheliei iudaizante pe care Sf. Paul a combătut-o deja în zona Galatiei, însă acum este vorba despre un mesaj marcat puternic de ezoterism, pregătind tendințele care vor duce la sistemele elaborate ale gnosticismului din secolul II³.

Discuțiile despre autenticitate și stil

Tradiția Bisericii primare a atribuit Apostolului Epistola către coloseni, fără ezitări. Critica secolului XIX i-a contestat însă autenticitatea, împotriva originii sale pauline fiind invocate limba, stilul și cristologia ei. Într-adevăr, se pot întâlni în textul epistolei multe cuvinte care nu se mai găsesc în celelalte lucrări ale Sf. Paul. Dar nu este chiar un fapt surprinzător, din moment ce un autor își poate modifica sau îmbogăți vocabularul în funcție de împrejurări. În cazul Apostolului, unei probleme noi i s-a răspuns cu idei noi. Epistola către filipeni, căreia nimeni nu-i contestă autenticitatea, are și ea un vocabular specific, propriu.

Este adevărat că stilul Epistolei către coloseni diferă mult față de cel al epistolelor anterioare, fiind mai puțin spontan, mai puțin simplu, mergând spre un caracter solemn. Această diferență s-ar putea explica prin faptul că epistola a fost redactată de un secretar (Col 4, 18), căruia Apostolul i-a lăsat, se pare, o oarecare libertate în a se exprima⁴.

Deși autenticitatea epistolei nu mai este astăzi în mod serios contestată, ea apare în lucrările de specialitate printre epistolele „deuteropauline”, termen care ar sugera că mai există anumite rezerve în privința autenticității. Aceste păreri sunt acum mai puțin numeroase și au în majoritatea cazurilor caracterul de ipoteză.

Datarea

Fiind plasată în gruparea lucrărilor pauline ale „captivității”, Epistola către coloseni ar putea fi un indiciu al faptului că nu a existat decât o captivitate a Sf. Paul, cea de la Roma. În funcție de data propusă pentru captivitatea romană, redactarea epistolei ar fi avut loc fie în anii 56/58, fie în anii 61/63 ai primului secol creștin. Dacă acceptăm pentru captivitatea romană ultima dată (anii 61/63), observăm că epistola

³ *Nouveau Testament. Traduction Œcuménique de la Bible*, Paris 1989, 592.

⁴ W. Harrington, *Nouvelle introduction à la Bible*, Paris 1971, 851.

nu se potrivește în acest cadru, nici nu are trăsături care să o apropie de o altă captivitate, cea efesiană (anii 56-57). Din contră, multe detalii se explică mai bine dacă epistola a fost trimisă în timpul captivității de la Cesareea (anii 58-60). Unii specialiști cred așadar că lucrarea paulină a fost expedită de la Cesareea⁵.

Recent, în privința datării Epistolei către coloseni, s-a lansat o altă ipoteză potrivit căreia trăsăturile teologice din text ar pleda pentru o redactare târzie, după moartea Apostolului, în anii 60 ai primului secol⁶ sau chiar mai târziu. În acest caz, autorul ar fi unul anonim, dar foarte familiarizat cu gândirea paulină, probabil un membru al cercului de colaboratori, dornic să păstreze și să transmită această tradiție teologică într-un cadru istoric aflat în plină schimbare. Oricum, fie că a fost redactată de Sf. Paul, fie că a fost scrisă de un discipol, epistola face parte din canonul Noului Testament și este inspirată.

Mesajul cristologic

Ca de obicei, Sf. Paul își prezintă ideile pornind de la realitățile constatate în comunitatea căreia i se adresează. În rândul creștinilor din Colose, sub forma unei „filosofii”, mai multe persoane răspândesc o nouă doctrină și un nou set de practici, plasând deasupra lui Cristos puterile cosmice, elementele de la început ale lumii și cultul îngerilor. În plus, agitatorii îi critică pe credincioși în privința mâncării, băuturii, sărbătorilor sau sabatului (Col 2, 4-8. 16-23). Apostolul ne ajută să înțelegem că în spatele acestor obiceiuri stă de fapt Legea iudaică (Col 2, 14), cu dispozițiile ei depășite, ea care nu era decât „umbra celor ce vor veni” (Col 2, 17). Alte erori denunțate (de exemplu, ascetismul exagerat, vezi Col 2, 23) nu veneau dinspre iudaismul ortodox, ci foarte probabil dinspre secte iudaice caracterizate de un anumit ezoterism.

În epistola adresată colosenilor Sf. Paul se prezintă ca un adevărat descoperitor al misterului lui Cristos, adresându-se Bisericii. Persoana Apostolului fiind uneori contestată, acum e momentul să fie reabilitată prin intermediul acestei scrieri⁷. Recurgând la un imn creștin de inspirație sapiențială, Sf. Paul subliniază o afirmație

⁵ Vezi *Nouveau Testament. Traduction Œcuménique* 594.

⁶ C. Focant, D. Marguerat (sous la direction), *Le Nouveau Testament commenté. Texte intégral Traduction Œcuménique de la Bible*, Paris 2012, 892.

⁷ R. Burnet, *L'Évangile de Paul. Guide de lecture des épîtres de Saint Paul*, Paris 2008, 128.

de mare importanță: singurul loc în care putem întâlni plinătatea lui Dumnezeu este Cristos, „primul născut din toată creația” (Col 1, 15) și „începutul, primul născut dintre cei morți, ca să fie el cel dintâi în toate” (Col 1, 18). Apostolul îi atenționează serios pe colosenii tentați de o religiozitate ascetică și extatică, spunându-le că, pentru a ajunge la Cristos, nu trebuie să fie inițiați în cultele misterelor sau să practice forme de pietate iudaică sau greacă, întrucât în Cristos „locuiește toată plinătatea dumnezeirii, trupește, iar voi sunteți împliniți în el, care este capul oricărui principat și [al oricărei] puteri” (Col 2, 9-10).

Având o structură literară remarcabilă, imnul de laudă adusă lui Cristos (Col 1, 15-20) este de factură liturgică și era probabil bine cunoscut comunității din Colose. Teologii au căutat să afle care este fundalul acestui text și au propus mai multe variante ipotetice. Unii au privilegiat perspectiva elenistică, atestată deja la Platon și apoi la stoici, potrivit căreia lumea este un singur trup animat de un suflet (Platon) sau de un suflu (*pneuma*) divin (stoicii). Alții au apelat la interpretările biblice despre rolul creator al Înțelepciunii divine. Biblistul E. Cothenet (Paris) afirmă însă că „nu putem trece în mod direct de la textele sapiențiale la imnul nostru fără a ține cont de interpretările din iudaism despre primele capitole ale Genezei și de speculațiile lui Filon despre rolul Logosului, primul născut și imagine a lui Dumnezeu”⁸.

De mai multe ori, creștinismul primar a încercat să precizeze semnificația cosmică a lui Cristos prin intermediul unui limbaj poetic (vezi imnurile cristologice din Fil 2, 6-11; In 1, 1-18; 1 Tim 3, 16; Ap 1, 5). Fiind scris la persoana a 3-a, textul imnului din Col 1, 15-20 cuprinde două strofe (v. 15-16; v. 18b-20) și un pasaj intermediar (v. 17-18a)⁹. Începutul celor două strofe este gândit în registrul paralelismului: „[...] primul născut din toată creația” (v. 15b) / „[...] primul născut dintre cei morți” (v. 18b). Astfel, se deschide dimensiunea unui timp universal: de la începutul creației și până la învierea morților, așteptată la sfârșitul timpurilor, misiunea lui Cristos este înscrisă în întreaga realitate a lumii. Mai precis, prima strofă îl celebrează pe Cristos, „icoana” (*eikôn*, în sens de manifestare) lui Dumnezeu transcendent și mediator al creației, în timp ce a doua îl laudă pe Cristos răstignit și înviat, cel care aduce pacea și împăcarea universală. Chiar dacă orientarea lor temporală este diferită, cele două strofe subliniază în mod asemănător suveranitatea

⁸ E. Cothenet, *Les épîtres aux Colossiens et aux Éphésiens*, Paris 1992, 15.

⁹ Alte propuneri recente despre structura literară a imnului sunt analizate de B. Standaert, *Le lettere di San Paolo. Introduzione, traduzione e commento*, Milano 2021, 595-597.

totală a lui Cristos în timpul prezent¹⁰. La nivel existențial, imnul răspunde întrebării referitoare la cine este „principiul” universal care garantează viața și coeziunea cosmosului. Termenul grec *archè* (început), la v. 18b, poate fi tradus prin „principiu” sau „origine”.

Imnul cristologic utilizează de mai multe ori cuvântul „totul” (*tà pánta*) sau „toate lucrurile” pentru a desemna totalitatea realității (în gândirea greacă, cosmosul). Apostolul îl prezintă pe Cristos nu numai ca Înțelepciunea de la origini, stând alături de Creator, așa cum spune doctrina tradițională din mediile sapiențiale (Prov 8, 22-31; Sir 24 și urm.), dar și în calitate de Cristos-Înțelepciunea, „icoana Dumnezeului nevăzut” care conduce întreaga istorie¹¹. Întregul univers, „toate au fost create prin el și pentru el” (*eis autón*, vezi v. 16 și 20). Sf. Paul vorbește din perspectiva noutății evenimentului cristologic pascal, eveniment care clarifică începutul tuturor lucrurilor și le dă un scop etic: „să reconcilieze toate pentru sine” (v. 20).

Una dintre dezvoltările teologice regăsite în Epistola trimisă colosenilor este și discuția privitoare la noțiunea de Biserică (*ekklèsia*). În acest sens, doi termeni bine atestați în lucrările pauline capătă o nouă valoare: „trup” (*sôma*) și „cap” (*képhalè*). Col 1, 18 îi invocă atunci când îl prezintă pe Cristos ca fiind „capul trupului, al Bisericii”, în contextul creației universului. Cuvântul „Biserică” ne conduce spre un orizont cunoscut: „Biserica întregă, care este trupul său, plinătatea aceluia care împlinește toate în toți” (Ef 1, 22-23). „Plinătatea” (*plêrôma*) pare a fi o temă pe placul colosenilor, motiv pentru care Apostolul o tratează referindu-se la Isus: „pentru că în el i-a plăcut lui [Dumnezeu să facă] să locuiască toată plinătatea” (Col 1, 19). *Plêrôma* desemnează inexprimabila bogăție a lui Dumnezeu, opunându-se vidului (*kénôma*). Cuvântul grec ce exprimă „plinătatea” are un sinonim în primele lucrări pauline: „gloria” (*doxa*).

Versetele 21-23 ale primului capitol din Col constituie o exhortație privind viața de credință a destinatarilor epistolei. Pe vremea când colosenii erau păgâni, greșelile și păcatele lor i-au separat de Dumnezeu. Trupul lui Cristos devine acum locul în care se produce reconcilierea lor, în el găsind drumul spre Dumnezeu în sfințenie și curăție. Este mântuirea pe care ei au găsit-o deja, dar care, în același timp, urmează să vină¹². Realizând o legătură între cristologia imnului și realitatea

¹⁰ Focant, Marguerat (sous la direction), *Le Nouveau Testament commenté* 898.

¹¹ Standaert, *Le lettere di San Paolo* 596-597.

¹² Vezi Burnet, *L'Évangile de Paul* 131.

concretă a cititorilor săi, Sf. Paul introduce în discuție dimensiunea fundamentală a credinței (v. 23) pentru a-i face pe coloseni să înțeleagă că actul de reconciliere universală, ca să nu rămână un concept abstract, are nevoie de credință pentru a se înscrie în viața concretă a unei comunități creștine.

În Col 2, 4-23 Apostolul previne comunitatea în fața unor idei care le amenință credința: speculațiile individuale despre „puterile” cosmice, angelice, acele *archōntes* de tot felul. Pentru autorul epistolei, credința în Cristos asigură drumul direct spre el, Botezul și iertarea păcatelor fiind singurele garanții suficiente, căci suveranitatea Mântuitorului eliberează credincioșii, care devin responsabili în credința față de el. Colosenii nu sunt circumciși, însă Botezul este noua circumcizie care i-a adus în rândurile poporului lui Dumnezeu, unde au găsit viața în Cristos: „Tot în el ați fost circumciși, dar nu cu o circumcizie făcută de mână omenească, ci prin dezbrăcarea de trupul de carne, prin circumcizia lui Cristos. Înarmorâtați fiind împreună cu el prin Botez, ați și fost înviați, prin credință, împreună cu el, prin credința în puterea lui Dumnezeu, cel care l-a înviat pe el din morți. Pe voi, care erați morți pentru greșelile și necircumcizia trupului vostru, v-a readus la viață împreună cu el iertându-vă toate greșelile” (Col 2, 11-13).

Versetele 16-23 din Col 2 prezintă un caracter aplicativ. Practicile rituale ale Legii, interdicțiile alimentare, sărbătorile, sabatul își aveau toate valoarea lor: ele făceau parte dintr-o pedagogie, umbra realității care este Cristos. De acum înainte, numai în Isus credincioșii își găsesc viața: „ați murit împreună cu Cristos față de învățăturile de la început ale lumii” (Col 2, 20). Pentru moment, viața colosenilor în Cristos, chiar dacă e reală, este ascunsă, dar la Parusia ea va fi vizibilă și glorioasă (Col 3, 1-4).

Secțiunea cristologică a epistolei este urmată de o parte morală. Colosenii sunt sfătuiți să renunțe la viciile păgânismului, căci ele atrag mânia divină. Practicarea virtuților creștine ar trebui să fie însoțită de opere de binefacere. Pacea trebuie să domnească în inimile colosenilor, în timp ce faptele lor trebuie să fie săvârșite în Cristos. Sf. Paul oferă în continuare sfaturi specifice privind viața de familie, relațiile dintre stăpâni și sclavii lor, valoarea rugăciunii, înțelepciunea și bunăvoința în relațiile cu necreștinii (Col 3, 5 – 4, 6). După salutările finale, Apostolul autentifică epistola cu câteva cuvinte scrise chiar de mâna sa.

Încheiere

În articolul de față, pornind de la înțelegerea împrejurărilor în care a fost redactată Epistola Sf. Apostol Paul către coloseni, am pus în evidență mesajul cristologic al imnului de la capitolul 1, gândit ca un răspuns dat de Apostol colosenilor care treceau printr-o criză spirituală. Remarcăm, încă o dată, faptul că lucrarea paulină, deși are doar patru capitole, creionează o vastă teologie creștină, în antiteză cu sincretismul cosmic. Aplicând lui Cristos textele care în Vechiul Testament evocau rolul creator al Înțelepciunii divine, Sf. Paul ni-l arată pe Mântuitorul ca „icoana Dumnezeuului nevăzut, primul născut din toată creația” (Col 1, 15).

Apostolul ne spune că dezbrăcarea de omul cel vechi și îmbrăcarea cu cel nou înseamnă o transformare radicală a existenței noastre. În acest sens, meditația din epistolă deschide orizonturi actuale. Câteva teme pun pe gânduri omul contemporan: problema credinței astăzi, viața morală, rugăciunea ca dialog, responsabilitatea față de toate cele create, relația personală cu Cristos și Biserica. În esență, toate acestea își găsesc un răspuns în epistola paulină tratată aici.